

Szerelvénybe vetett remények

Vişniec-ősbemutató Nagyváradon

Don't worry, be happy, azaz ne aggódj, légy boldog – éneklük a színpadon, a közönség tapssal kíséri a slágert, majdnem jókedvűen, holott amit az előadás megmutat, aligha a nyugodt boldogság látképe.

Matei Vişniec *Napnyugat Expressz (Occident express)* című darabját a nagyváradai Szigligeti Színház azonos nevű társulata mutatta be először magyar nyelven. A Zakariás Zalán rendezte előadás ebben a vonatkozásban ősbemutatónak tekinthető, noha a Franciaországban élő és alkotó, világszer-
te jól ismert román szerző színműve nem először szerepel Nagyváradon. Tavalý, a Regina Maria Színház meghívására

a Nemzetközi Színházi Fesztivál (FITO) keretében a chicagói Trap Door Theatre a Szigligeti Stúdióban vendégszerepelt a darabbal, Szabó K. István (a Szigligeti Társulat volt művészeti vezetője) rendezésében, nyilván angolul.

Két teljesen különböző előadás született Vişniec drámájából. Szabó K. „dekonstruálta a darabot, hogy a szerző verseivel kiegészítve felépítse

a szomorú bohócok drámai világát ebben a kelet-közép-európai cirkuszban, a lepusztult állomással, ahol nem áll meg az álmovonat, s még csak nem is lassít. Kisstílusú ügyeskedők, szerződés nélküli színészek, reményvesztettek, de reményeket táplálók, a változó világ és társadalom veszteséinek privát drámái. A fényes vonatról nem látszanak a sötét kis állomás alakjai. (...) A vonat elrobog és csak várunk, hátha egyszer mi is felszállhatunk rá, részesei leszünk az inkább vélt, mint valós csillogásnak” – írtam a váradi vendégjáték után az Erport.ro oldalon a produkcióról.

Zakariás a commedia dell'artéhoz hasonló formát választott, a színpadképpel jelzi, hogy színházban vagyunk, kevés interaktivitással ugyan, de figyelmeztet, hogy amit látunk, abban mi is nyakig benne vagyunk.

Szabó K. az emberek magándramáira összpontosított, kérdéseket fogalmazott meg a keleti és nyugati világról, okokat keresett.

Zakariás felvillant történeteket, de igazából összképet alkot. Megmutatja a színes, talmi balkáni világot, melyben az emberek többé-kevésbé bizonytalanul mozognak.

S a továbbiakban maradjunk a nagyváradai előadásnál, amely a humorra, olykor a jó értelemben vett teatralitásra épít. Illik ez a csiricsáré balkánisághoz, a kelet-közép-európaisághoz. Humorral éltük és éljük túl minden nyomorúságunkat. Meg ügyeskedéssel, csencseléssel. Történet nincs, történetek vannak, ki-ki a magáét meséli. Ami közös bennük, az elvágódás, hogy felülhessenek arra a Nyugat felé száguldó, a luxust és jó életet megtestesítő Orient expresszre.

A sors iróniája, hogy ez a vonat kelet felé száguld, de majd visszamegy, és akkor talán minket is felvesz, ha áthalad az állomáson, ahol a balkáni háborúban sebesült öreg legalább a szerelvényt megérinteni vágyik. Ha meg nem, hát a fiatalok hazudnak a vak öregnek, legalább higgye azt, hogy maradt még remény.

Az állomáson Kelet-Közép-Európa népei várnak, nem ismerik egymást, úgy tűnik, többet tudnak az áhított Nyugatról, mint önmagukról. Látszat ez, mint minden, erről az állomásról nézve. A valóság, hogy úgy tántorgunk ki a világba, hogy nem beszélünk nyelveket, szakmánk sincs igazán. Meglepődünk, háborgunk, ügyeskedünk, hátha összejön a megálmódott gazdagság. Nem jön össze, ahhoz valamivel több kell.

A valóság nem más, mint sztereotípiák, melyeket szívesen mutogatunk a külföldiek szórakoztatására.

A háttérben a színészek a következő jelenetre készülnek a tükrös öltözőasztaloknál, ruhákat válogatnak a tartókról. Az előtérben filmet forgatnak cigányesküvőről vagy Draculáról, éppen amit a megrendelő kér a luxusvonal utasainak szórakoztatására.

Filmszerűen, pillanatra felvillannak az emberek drámái, de az előadás ezeket nem vizsgálja mélyebben, mint ami látszik. A lány próbálja eladni szekus apja történetét, a fiú a reklámok hatásáról írt doktorit, de nem győzi meg a bizottságot. A színészek aprópénzre váltják a művészetet. Az asszony a halott katonák utol-

só szavaival házalna, lány a testét árulná. Az amerikai zenész világot akar látni, a román megélni szeretne. Illúziókergetése, remény, hogy a reklámok valósággá válhatnak. Ámítás, amit a Nyugat magáról mutat. Menni kell, túlélni a csalódásokat, ha kedvezően sorakoznak a csillagok.

A volt szovjet tábor országaiból kivándorlók nem ismerik egymást, nem is kíváncsiak egymásra, nincs szolidaritás, nincs közösségvállalás. A kultúra luxus, az engedheti meg magának, akinek sikerül. Például a szerző, de ő a kivétel. A többség, a sokaság lepusztult államosokon várja a csodát. Közben szólnak a dalok, móka van és kacagás, de nevetés közben elszorul a torok. Táncok közben pattanásig feszülnek az idegek. Társadalmi kép róluk s rólunk, a vágyakról és csalódásokról, apró életekről, egy világról, ahol élni kellene, de túlélni is alig lehet.

A színes tabló nagyszerűsége a részletekben rejlik. Kardos M. Róbert ökölbe szorított keze és az egész világnak szóló dühe, Trabalka Cecília tettetett vidámsága, Hajdu Géza ijedt s egyben öntelt hallgatása, Kiss Tamás és Tőtös Ádám kettőse, és a többi szereplő pontos, hiteles játéka. A szereplők több figurát keltenek életre, egyik sem hasonlít a másikra, mind-egyiknek a története – a színészeknek is köszönhetően – életszerű, túlzásoktól mentes.

Az előadás végén összegyűl a színes sereg és felcsendül a sláger, ne aggódj, légy boldog. Mi nézők velük éneklünk, tapsolunk, lelkesedünk. Végül is színházban vagyunk. Aztán

hazamegyünk, és a híradóban visszszakosznak a színpadon látottak.

SIMON JUDIT

Nagyvárad Szigligeti Színház

MATEI VIȘNIEC: *Napnyugat Expressz*

Rendező: Zakariás Zalán

Dramaturg: Bereczki Ágota

Díszlet- és jelmeztervező:

Andra Bădulescu Vișniec

Zeneszerző: Boca Hunor Lehel

Szereplők: Csatlós Lóránt,

Dimény Levente, Dobos

Imre, Firtos Edit, Gajai

Ágnes, Hajdu Géza, Hunyadi

István, Kardos M. Róbert,

Kiss Csaba, Kiss Tamás,

Román Eszter, Sebestyén

Hunor, Tóth Tünde, Tőtös

Ádám, Trabalka Cecília, Pitz

Melinda